

تأثیر آموزش دانشجو محوری بر یادگیری، ماندگاری ذهنی و علاقمندی از دیدگاه دانشجویان پرستاری ترم ۴ دانشکده پرستاری و مامایی زنجان در سال ۱۳۸۰

مهدی موسایی فرد *

خلاصه:

سابقه و هدف: با توجه به اهمیت یادگیری، ماندگاری ذهنی مطالب و میزان علاقمندی، رغبت به کلاس، استفاده از منابع مختلف و عدم اطلاع از تاثیر روش دانشجو محوری در فرآیند یادگیری از دیدگاه دانشجویان و به منظور تعیین تاثیر روش دانشجو محوری نسبت به روش متعارف آموزش، این تحقیق بر روی دانشجویان پرستاری ترم ۴ زنجان در سال ۱۳۸۰ انجام گرفت.

مواد و روشها: تحقیق به روش نیمه تجربی بر روی دانشجویان پرستاری ترم ۴ صورت پذیرفت. طرح درس مکتوب در اولین جلسه برای دانشجویان ارائه و در پایان هر جلسه، موضوع یا موضوعات درس آینده با ذکر منابع معرفی گردید و هر جلسه موضوع بر اساس دانشجو محوری مورد بحث و بررسی قرار می گرفت. تاثیر آموزش را بر دیدگاه دانشجویان بر مبنای میزان یادگیری، ماندگاری ذهنی، رغبت و مراجعه به کتابخانه و مقایسه این روش نسبت به روش های قبلی تعیین گردید.

یافته ها: تحقیق بر روی ۲۴ دانشجوی پرستاری دارای واحد پرستاری قلب و عروق که ۷۹ درصد آنها دختر بودند، به عمل آمد. ۶۲/۵ درصد دانشجویان تاثیر این روش را بر یادگیری نسبت به روش سنتی بهتر ارزیابی نمودند. نظر ۷۵ درصد دانشجویان این بود که این روش ماندگاری ذهنی بیشتری دارد. ۶۶ درصد رغبت به کلاس و جذابیت، ۹۶ درصد دانشجویان میزان بحث و گفتگوی کلاسی و ۵۸ درصد مراجعه به کتابخانه و استفاده از کتب را بهتر از روش متعارف ارزیابی نمودند.

نتیجه گیری و توصیه ها: از دیدگاه دانشجویان روش آموزش دانشجو محوری (مشارکتی)، از نظر میزان یادگیری و ماندگاری ذهنی و ایجاد علاقمندی بهتر و مناسب تر است. انجام یک تحقیق کامل تجربی با مقایسه ۲ روش و نیز ارزیابی با سنجش میزان یادگیری و یاد داری را توصیه می نماید.

واژگان کلیدی: یادگیری مشارکتی، ماندگاری ذهنی، جذابیت مطالب آموزشی، روش سنتی یادگیری.

مقدمه

مستمر شیوه های یادگیری و یاد دهی سبب شده تا آموزش شتاب بیشتری یابد. هر گونه ساده نگری در فرآیند یادگیری سبب به هدر رفتن نیروها و امکانات گردیده و تلاشهای

پیشرفتهای شگفت انگیز علمی در قرن اخیر مرهون عوامل گوناگون است. با هر روشی که به مطالعه این عوامل پرداخته شود، نقش چگونگی آموزش را نمی توان نادیده گرفت. بهبود

دانش جدید در کنار هم از طریق گفتگو که در آن دانشجویان با هم به صورت گروهی و به سمت اهداف مشترک حرکت کنند (۶).

روش تدریس شاگرد نگر همان است که از سالها قبل با عناوین شاگرد محوری، شاگرد مداری، کودک مرکزی و نظایر آنان شناخته شده و نخستین بار توسط جان دیویی به شهرت رسیده است. ارکان اساسی این روش را شاگردان تشکیل داده و معلم نقش هدایت کننده این فرآیند را دارد.

این روش درباره تمام دروس کاربرد ندارد و نباید هم کاربرد داشته باشد.

یادگیری مشارکتی برای انجام انواع فعالیتها و تکالیف تحصیلی اعم از درسهای مختلف گرفته تا انجام پروژههای تحقیقی قابل استفاده بوده، باید دارای هدفهای روشن و قابل دسترس باشند و همه اعضای گروه بدانند که برای رسیدن به آنها کوشش کنند (۷).

با توجه به اهمیت نظر و دیدگاه دانشجویان در روش محوری و درگیر کردن فعال دانشجویان در فرایند یادگیری تدریس و اهمیت شناخته شده آن بر یادگیری و یاد داری اولین قدم، اطلاع از تاثیر اجرای روش جدید بر نظر دانشجویان می باشد. از این رو، این تحقیق بر روی دانشجویان ترم ۴ پرستاری دانشگاه علوم پزشکی زنجان در سال ۱۳۸۰ انجام گرفت.

مواد و روشها

تحقیق به روش نیمه تجربی بر روی کلیه دانشجویان ترم ۴ پرستاری در واحد پرستاری بیماریهای قلب و عروق صورت پذیرفت. ابزار گردآوری اطلاعات در این مطالعه پرسش نامه ای است که جهت اعتبار آن با نظر خواهی از ۱۰ نفر از اعضای هیات علمی دانشکده پرستاری و مامایی زنجان تنظیم گردیده و در پایان ترم از دانشجویان مذکور تکمیل گردیده است.

در این مطالعه، ابتدا مدرس طرح درس مکتوب شامل ریز

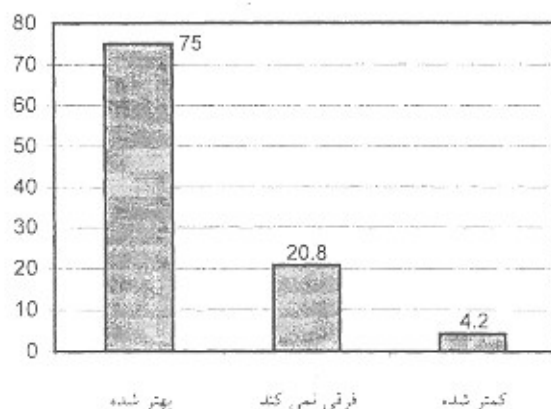
بسیاری را با شکست مواجه می سازد (۱).
اصولاً آموزش در کلاسهای دانشگاهی با کلاسهای دبیرستانی باید متفاوت باشد و فراگیر از حالت دانش آموزی که وابسته به معلم می باشد به حالت دانشجویی یعنی حالتی که فراگیر خود جوینده دانش باشد و با هدایت، راهنمایی و مشاورهٔ معلمان و اساتید به اهداف آموزشی تعیین شده برسد، تغییر یابد. در حال حاضر غالب کلاسهای دانشگاهی به گونه ای است که ارایه قسمت اعظم مطالب درسی توسط اساتید و به صورت معلم محوری بوده یعنی دانشجو کمترین نقش را در فرآیند یادگیری داشته و شنونده ای بیش نیست و این امر ماهیت آموزش دانشگاهی را تا حدی شبیه آموزش مدرسه ای می نماید.

از این رو، به نظر می رسد که تغییر و تحولی در روشهای یادگیری موجود به منظور فعالتر کردن دانشجویان در فرایند آموزش و به عبارت دیگر، یادگیری به صورت مشارکتی یا دانشجو محوری مطلوبتر می باشد.

نحوه تدریس اثر بسیار مهمی بر توانایی های شاگردان برای آموزش به خود دارد. معلمان موفق آنهایی هستند که شاگردان را به تکالیف سالم شناختی و اجتماعی وارد کرده و به آنان نحوه استفاده مؤثر از آنها را یاد می دهند (۲). گزارش شده که بین استراتژی های آموزشی و میزان یادگیری اختلاف معنا داری وجود دارد (۳).

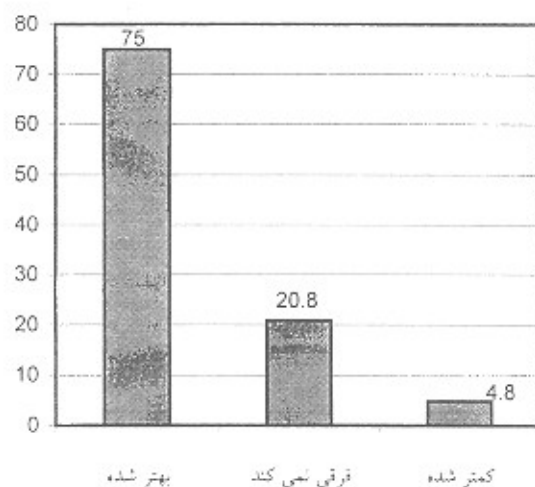
مطالعات اخیر نشان دهنده آن است که یادگیری مشارکتی نسبت به الگوهای آموزشی رایج هم از نظر کلی و هم از نظر اختصاصی از مزایایی برخوردار هستند و اساس این روش بر این امر تاکید دارد که یادگیری به شکل تعاملی بهتر از فرایند انتقال یک طرفه اطلاعات است (۴). نتایج حاصل از پژوهشها نشان داده اند که استفاده از این روش یادگیری سبب افزایش درک و فهم علوم، تفکر خلاق و مهارتهای کسب و تجزیه و تحلیل اطلاعات می گردد (۵). استراتژیهای یادگیری مشارکتی عبارتند از درگیر کردن دانشجویان در دانش موجود، آموزش

درصد

نمودار ۱ - توزیع ۲۴ دانشجوی پرستاری برحسب
نظر آنان نسبت به میزان یادگیری روش مشارکتی در مقایسه
با روش های متعارف، زنجان ۱۳۸۰

تأثیر روش مشارکتی بر میزان ماندگاری ذهنی مطالب آموزشی از نظر دانشجویان در نمودار (۲) آمده و نشان می‌دهد که در ۷۵ درصد دانشجویان میزان ماندگاری ذهنی مطالب آموخته شده نسبت به روشهای قبلی بیشتر است.

نمودار ۲ - توزیع ۲۴ دانشجوی پرستاری برحسب نظر
آنها در مورد روش های متعارف در ماندگاری ذهنی مطالب
زنجان، ۱۳۸۰

۹۶ درصد دانشجویان میزان بحث و گفتگوی کلاسی در این روش را نسبت به روشهای قبلی بیشتر عنوان کرده‌اند. تأثیر روش آموزش مشارکتی بر میزان رغبت به کلاس و

مبحث واحد درسی را تهیه و در اولین جلسه ترم تحصیلی به تک تک دانشجویان ارایه و برنامه جدید را برای آنان توجیه نمود. طبق طرح درس در پایان هر جلسه موضوعات درس جلسه آینده به دانشجویان اعلام می‌شد تا آن را مطالعه کرده و در جلسه آینده با آمادگی قبلی در کلاس حضور یابند.

در هر جلسه ریز عناوین درسی توسط معلم در کلاس مطرح و از دانشجویان خواسته می‌شد تا درباره ابعاد مختلف آن بحث نمایند و هر دانشجویی موظف بود تا مطالب دانشجوی صحبت کننده را گوش داده و در صورتیکه اشکال یا نقص و کاستی در آن وجود داشت، آن را اصلاح یا تکمیل نماید و در نهایت، خود مدرس بحثهای دانشجویان را جمع بندی و نتیجه گیری می‌نمود.

در ضمن، نسبت به میزان مشارکت دانشجویان در بحثهای کلاسی برای آنان نمره فعالیت کلاسی تعلق می‌گرفت و مدرس سعی می‌کرد تا بحث کلاسی را طوری اداره نماید تا تمام دانشجویان در بحث مشارکت داشته باشند.

تأثیر روش آموزش را بر دیدگاه و نظر دانشجویان از میزان یادگیری، ماندگاری ذهنی، رغبت به کلاس و جذابیت آن، میزان بحث و گفتگو و میزان مطالعه، میزان مراجعه به کتابخانه و بالاخره دیدگاه کلی آنها از این روش نسبت به روشهای قبلی بررسی و ثبت گردید.

یافته ها

تحقیق بر روی ۲۴ نفر دانشجوی پرستاری در واحد پرستاری قلب و عروق ترم ۴ به عمل آمد. ۱۹ نفر از این دانشجویان (۷۹/۲ درصد) دختر و ۵ نفر (۸/۲۰ درصد) پسر بودند.

نظر دانشجویان در مورد میزان یادگیری این روش نسبت به روش های قبلی در نمودار (۱) ارائه گردیده و نشان می‌دهد که میزان یادگیری ۱۵ نفر از دانشجویان (۶۲/۵ درصد) نسبت به روشهای قبلی بیشتر شده است.

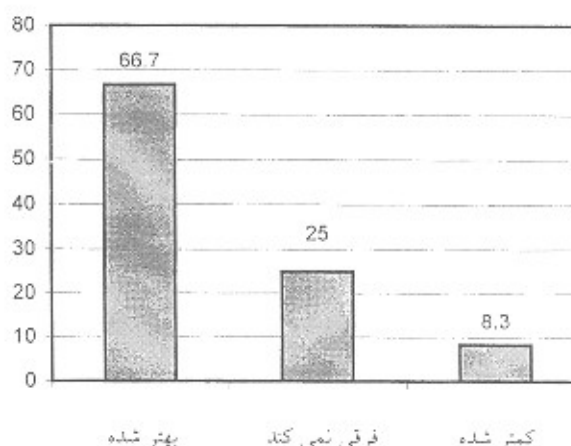
بحث

تحقیق نشان داد که از نظر ۶۲ درصد دانشجویان میزان یادگیری آنان در روش اجرا شده بیشتر از روشهای قبلی می باشد. زمانی که دانشجو قبل از آرایه درس در کلاس به دنبال مطالعه و یافتن مطالب علمی باشد، به خصوص زمانی که لازم است بعداً در کلاس نیز با دوستان خود در بحثهای کلاسی شرکت نماید (که مستلزم اطلاعات قبلی است)، در میزان یادگیری آنان مؤثر خواهد بود. از طرف دیگر، مطالب مطالعه شده دوباره در بحث کلاسی مطرح و برای آنان تکرار می گردد که آن هم در میزان یادگیری بی تأثیر نمی باشد و در نهایت، ممکن است در مطالعه شخصی برای دانشجو مطلب مشکل و غیر قابل فهمی پیش آید که باعث تفکر وی جهت یافتن آن شده و به محض مشخص شدن مساله در کلاس چون انگیزه قبلی و کافی دارد و تشنه جواب است آن را به سرعت یاد می گیرد. در این رابطه دکتر سیف بنقل از Gage در مورد چندین پژوهش انجام شده درباره اثر بخشی روش سخنرانی و روش بحث گروهی می گوید: اکثر این پژوهشها تفاوت عمده ای بین دو روش فوق نشان نداده اند. البته Gage و Berlanis در مورد این نتایج یک مشکل روش شناسی را نیز مطرح کرده اند، به این صورت که دانش آموزانی که می دانند از مطالب آموزشی امتحان به عمل خواهد آمد، با هر روشی که آموزش دیده باشند به جبران کم و کسریهای روش آموزشی خواهند پرداخت و این جبران سازی، تفاوت نمرات آنها را کاهش می دهد. از این رو، در نتیجه پژوهشهایی که این نکته را نادیده گرفته اند تفاوت میان اثر بخشی روشهای آموزشی منعکس نمی شود (۷).

همچنین از نظر ۷۵ درصد دانشجویان ماندگاری ذهنی مطالب آموخته شده نیز در این روش بیشتر بوده است. با توجه به این که نیاز است در این روش دانشجو در بحث کلاسی شرکت نموده و یا به سؤالات معلم خود درباره مطالب از پیش تعیین شده پاسخگو باشد نیاز است که دانشجو یک مطالعه نسبتاً

جذابیت آن نسبت به روشهای متعارف در نمودار ۳ آرایه گردیده و بیانگر آن است که ۱۶ نفر (۶۶/۷ درصد) اعلام داشته اند که در این روش کلاسها از جذابیت و شادابی بیشتری برخوردار است.

درصد

نمودار ۳ - توزیع ۲۴ دانشجوی پرستاری برحسب نظر آنها نسبت به میزان رغبت و جذابیت کلاس در روش آموزش مشارکتی زنجان - ۱۳۸۰

با روش فعلی میزان مطالعه دانشجویان نسبت به روشهای قبلی از نظر ۸۳ درصد آنان بیشتر بوده است. بنا بر نظر ۵۸ درصد دانشجویان میزان مراجعه آنان به کتابخانه در این روش نسبت به روشهای قبلی بیشتر است. طبق نظر ۷۰ درصد دانشجویان با روش فعلی میزان مراجعه دانشجویان به منابع و کتب اصلی نسبت به روشهای قبلی بیشتر می باشد.

۹۲ درصد دانشجویان از دیدگاه کلی این روش را نسبت به روشهای قبلی بهتر دانسته اند. در نهایت، در مورد سؤال بازی که جهت اخذ نظرات و پیشنهادات اصلاحی دانشجویان به عمل آمده بود، جوابهای پراکنده و متنوعی به منظور استقبال از روش اجرا شده و برخی راهنماییهای خاص جهت بهتر اجرا شدن آن آرایه گردیده بود.

کامل و عمیقی انجام دهد تا از عهده کار بر آید و واضح است که مطالعه صوری و سطحی نمی تواند جوابگوی این امر باشد. از آنجا که میزان ماندگاری ذهنی مطالب وابسته به عمق مطالعه بوده و از طرفی، بحثهای گروهی در کلاس نیز کمکی به این ماندگاری ذهنی می باشد این امر می تواند افزایش ماندگاری ذهنی را در روش مشارکتی توجیه نماید. در مطالعه Gage از پژوهشهای انجام شده نیز نتایج اکثر آنها دلالت بر اثر بخشی بیشتر روش بحث گروهی بر ماندگاری ذهنی مطالب آموخته شده دارد (۷).

میزان رغبت به کلاس و جذابیت آن نیز از نظر ۶۲/۵ درصد دانشجویان در این روش بیشتر بوده است. معمولاً یکنواختی در کار و نداشتن مسئولیت در امری، سبب کاهش انگیزه و رغبت لازم در آن می گردد. این روش به دو علت می تواند رغبت دانشجویان به کلاس را افزایش دهد، اولاً این که معلم در کلاس متکلم وحده نیست و همه درباره موضوع صحبت کرده و نظر می دهند، بنابراین کلاس یکنواخت نیست. ثانیاً مطالعه قبلی سبب می گردد که اگر دانشجویی مطلبی را مطالعه کرده و یاد گرفته، علاقمند باشد که مطالب یاد گرفته را در کلاس فوافکنی کرده و طرح نماید و یا این که مطالبی غیر قابل فهم و یادگیری وی بوده است که در این صورت نیز به عنوان سؤال و معمایی در ذهن او لاینحل باقی مانده و مشتاق است که جواب آنرا بیابد.

بنابراین، این روش می تواند انگیزه و رغبت لازم در دانشجو برای حضور در کلاس را ایجاد نماید. Linda نیز در مطالعه خود در مورد استفاده از استراتژی های متنوع آموزشی در به سازی نیروی انسانی نتیجه گرفته است که این روش سبب افزایش رضایت فراگیران گردیده است (۷).

با توجه به این که اساس کار این روش بحث گروهی در کلاس بوده است، بنابراین ۹۶ درصد دانشجویان میزان بحث گروهی در کلاس را بیشتر قید کرده اند. طبق نظر ۸۳ درصد دانشجویان میزان مطالعه آنان، بر اساس نظر ۵۸ درصد دانشجویان میزان

مراجعه آنان به کتابخانه و طبق نظر ۷۰ درصد آنان میزان مراجعه به منابع و کتب اصلی هم با این روش بیشتر شده است که می تواند ناشی از اعلام قبلی موضوعات درسی جهت مطالعه و لزوم شرکت در بحث ها و پرسش و پاسخهای کلاسی باشد. در کل، ۹۲ درصد دانشجویان مطالعه شده از روش اجرا گردیده اظهار رضایت کرده اند.

سؤال این است که چرا این روش آموزش می تواند بر نظر دانشجویان تاثیر بگذارد.

از جمله این دلایل می توان به موارد زیر اشاره کرد:

- نفس فعالیت شادی انگیز که فراگیران را به افرادی شاد و سرزنده تبدیل می کند.

- یکی از بهترین روشهای تفکر و بررسی است.

- موجب می شود که دانش آموزان از راه آزمایش و خطا مطالب فراوان یاد بگیرند.

- کسی که می خواهد از راه فعالیت به یادگیری دست یابد ناچار است از طریق کنترل خود، به خود رهبری دست یابد.

- به اجتماعی شدن و گروه گرایی افراد کمک می کند.

- چون شرکت در بحث و فعالیت به نظم ذهنی نیاز دارد شاگردان به خود نظمی ترغیب می شوند و روشهای استدلال گام به گام را فرا می گیرند.

- به آگاهی، رشد و تنوع رغبتها و علایق شاگردان منجر می شود (۸).

چون این تحقیق به روش نیمه تجربی انجام گرفت و تاثیر مستقیم روش تدریس بر یادگیری، ماندگاری ذهنی و... را بررسی ننموده است، پیشنهاد می شود که در یک تحقیق تجربی تاثیر آن نسبت به روش های معمول تدریس بررسی و گزارش شود.

منابع

- ۱ - محمودی سید محسن. در ترجمه راهنمای تدریس برای اساتید علوم پزشکی بهداشت، کریستین ایوان (مؤلف). تهران: انتشارات بوستان توحید، ۱۳۷۷، صفحه ۱۲.
- ۲ - بهرنگی (برنجی) محمد رضا. در ترجمه متن کامل الگوهای جدید تدریس، جوپس. بروس. ویل مارشا (مؤلفین). رشت: انتشارات تابان، ۱۳۷۶، صفحه ۲۵.
- 3 - Linda Zapp. Use of multiple strategies in the staff development setting. *J Nurse Staff Dev.* 2000; 17(4): 206-212.
- 4 - Haller CR, et al. Dynamic of peer education in cooperative learning workgroups. *Eng Edu* 2000; 89(3): 285-293.
- ۵ - احدیان محمد. آقا زاده محترم. راهنمای روشهای نوین تدریس برای آموزش و کارآموزی. تهران: انتشارات آبیژ، ۱۳۷۸، صفحه ۲۲۰.
- 6 - Stix A, George M. Using multilevel-young adult literature in middle school studies. *Soc Stud J* 2000. Available from: http://www.interactive_classroom.com/Articles-002.html.
- ۷ - سیف علی اکبر. روانشناسی پرورشی: روانشناسی یادگیری و آموزش. تهران: انتشارات آگاه، ۱۳۷۹، صفحه ۳۹۵.
- ۸ - سرمد غلامعلی. روشهای تدریس و هنر معلم. قم: انتشارات اشراق، ۱۳۷۶، صفحه ۱۷۲.
- 9 - Rosini B, Abu, et al. The effects of cooperative learning methods on achievement, retention and attitudes of home economic studies in North Carolina. *J Voc Tech Edu* 2001; 3(2). Available from: http://Lib.VT.edu/ejournals/JVTE/V13_n2/Abu.html.